

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Billow, Anders, Husby-Långhundra kyrka, Långhundra härad, i *Sveriges kyrkor Uppland, band 3:1, Stockholm 1921*. (Svk)

Eskhult, Nils E, *En kyrkas historia*, Skrift utgiven av Husby-Långhundra församling och hembygdsförening 1998.

Wilcke-Lindqvist, Ingeborg, *Husby-Långhundra kyrka, Upplands kyrkor 2*, Uppsala 1946. (UK)

Upplandsmuseets arkiv: handlingar och fotografier i topografiska arkivet. (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
Ca 1200	Uppförs som en romansk kyrka av gråsten med långhus och smalare, absidförsett kor.	Svk s 120
1250-1300	Två av södra långhusfasadens fönster förstoras och förses med tegelomfattning. En gotländsk dopfunt införskaffas.	Svk s 120
Ca 1400	En sakristia tillbyggs i norr.	Svk s 120
1462	Vapenhuset byggs i söder.	Svk s 120
1460-70-t	Kyrkan välvs med tegelvalv och förses med målningar. Några av de ursprungliga fönsterna muras igen och ersätts av nya fönster.	Svk s 120 UK s 22
Ca 1500	Koret och sakristian rivs. Kyrkan förlängs åt öster med två travéer och en ny sakristia uppförs och välvs. Nya målningar tillkommer i kyrkan.	UK s 23 f
1541	Storklockan gjuts.	Svk s 118
1683-84	Vapenhuset repareras vilket vindflöjeln på taket med året 1684 erinrar om.	Svk s 90
1746-47	Kyrkans fasader putsas.	Eskhult s 31
1750	Kyrkan blev invändigt vitlimmad.	Svk s 87
1751	Ett nytt fönster högs upp på norra sidan.	Svk s 84
1752	Läktare byggs i väster. Orgel inköps från Kungsholms kyrka i Stockholm.	Svk s 100
1753	Predikstolen i tidig rokokostil tillkommer. Även timglaset införskaffas.	Svk s 99
1758-59	Den medeltida inskriften i vapenhuset omnämns. Vapenhuset vitlimmas men inskriften sparas ur.	Svk s 87
1764-66	Ny altaruppsats tillverkas av Magnus Granlund. Det medeltida altarskåpet placerades på norra korväggen.	UK s 28 Eskhult s 21
1768-69	Kyrkan förses med en ny sluten bänkinredning.	Svk s 100
1788	Trädkrans planteras på kyrkogården.	Svk s 81
1798	Klockstapeln byggs om och kläs in med bräder.	Svk s 82
1815	Vid en reparation av kyrkan fick fönstren sitt nuvarande utseende: stora och rundbågiga med bågar av trä och blyspröjsat glas. Ett nytt fönster togs upp på norra sidan.	Svk s 83 f
1834	Orgelläktaren erhåller sitt nuvarande utseende då ett nytt orgelverk anskaffas.	Svk s 100
1846-47	Nio träd planteras på kyrkogården.	Svk s 81

1881	Restaurering av kyrkan.. Altarskåp och krucifix avlägsnades ur kyrkan. Den slutna bänkinredningen revs ut och nya öppna bänkar med ekimiterande målning sattes in. En oljemålning av nattvarden, som tidigare fanns över altaret, placerades på norra korväggen. Altarfönstret förstörades nedåt. Ett förgyllt kors med törnekrona ställdes i fönstret. Nya nummertavlor införskaffades. Trägolvlades i kor och bänkkvarter. Gravhällarna i koret lades i mittgången. Kyrkan vitmenades invändigt.	Eskhult s 21 Svk s 90
1883	Medeltida altarskåp, helgonskåp och krucifix skänktes till Statens historiska museum	Svk s 96 f
1897	Gjutjärnskaamin ställs in i kyrkan i södra delen av koret. Kyrkan försågs med innanfönster och ny belysning i bänkarna.	Eskhult s 23
1915	Kyrkans tak som var spåntäckta, blev detta år belagda med skiffer.	Svk s 87
1916	Kyrkans väggar och valv gulslammas.	Svk s 90
1917	Fasadrenovering. Putsen knackades ner och en murverksdokumentation gjordes då bl.a. några av de medeltida fönstrens form kunde konstateras.	UK s 22
1932-33	En stor invändig restaurering genomförs efter förslag av arkitekt Årland Norén. De medeltida målningarna togs fram och konserverades av konservator John Österlund. I vapenhuset nymålades den medeltida inskriften på väggen. Gravhällarna i kyrkan placerades åter i koret. Kyrkbänkarna från 1881 byggdes om för att överensstämna bättre med kyrkans 1700-talsinredning. Den gamla bänkinredningens dörrar från 1700-talet sattes upp som bröstpanel på väggarna. Ursprungliga färgskikt togs fram på predikstol och altarpupsats. Bänkbelysningen ersätts med svarvade ljusstakar i varje bänkgavel. Ett pannrum grävdes ut under kyrkans kor. Varmluft spreds i kyrkan genom ett utblås i koret. Valvens ovasidor isolerades med torvströ. Förstärkning av takkonstruktionen görs.	UK s 23 f Eskhult s 23 ff UM
1944	Byggnadsstyrelsen godkänner ett förslag till installerande av elektrisk orgelfläkt.	UM
1949	Arkitekt K. M. Westerberg upprättar ritningar till ny likbod och ny portal på kyrkogården (troligen avses stigluckan i öster).	UM
1957	En ombyggnad av orgeln genomförs.	UM
1963	Ny varmluftspanna sätts in.	UM
1965	Länsstyrelsen i Stockholms län väcker fråga om landskapsbildsskydd enligt 122 § Byggnadslagen och 19 § Naturvårdslagen för området omkring kyrkan.	UM
1966	Fasaderna nyputas och avfärgas. Sockel markeras med grå plastfärg. Marken sänks på norra sidan för friläggande av gamla sakristians grund.	UM
1967	En undersökning görs av gamla sakristian. Förutom murarna dokumenteras ett äldre tegelgolv.	UM
1971-72	Förslag till restaurering upprättas av Carl-Eric Nohldén, Noark arkitektkontor i Uppsala. Förslaget omfattar renovering av skiffertak, borttagande av vindsisolering av torvströ, insektsbekämpning på takstolar, ny värmeisolering med minerallull. I kyrkan föreslås brädgolvet under läktaren tas bort och kompletteras med tegel, stengolv i kor kompletteras, läktarens västra del byggs om och ny läktartrappa byggs. Varmluftslådor tas bort. Ny elcentral i skåp under läktare. Lagning av sprickor i valv och på väggar. Nya förvaringsutrymmen för textilier mm i sakristian. Konservatorsarbeten omfattar rengöring av väggar och valv och rengöring av inventarier.	UM

1971 forts	Vidare omdisponering av inventarier i koret. Kyrkvärdsbänkar i koret tas bort. Arbetena genomförs 1972. I sakristian dokumenteras en äldre tegeltrappa i samband med golvomläggning.	
1976	Riksantikvarieämbetet ger Vägverket tillstånd att flytta del av kyrkogårdsmuren av trafiktekniska skäl	UM
1978	Förslag till installation av elvärme upprättas av Lars Hulth, Uppsala. Det ska ersätta varmluftsanläggningen.	UM
1985	Riksantikvarieämbetet ger tillstånd till renovering av orgeln.	UM
1988	Länsstyrelsen ger tillstånd till anläggande av minneslund vid kyrkogårdens sydvästra hörn.	UM
1991	Bjerking AB upprättar förslag till ombyggnad av främre bänkkvarter i samband med att varmluftsanläggningen tas ur bruk. Värmegaller i bänkarna föreslås tas bort och målningsbättring utförs. Värmepanna rivs och alla tillfutskanaler sätts igen. Schaktning på kyrkogården för VA- och elledningar utförs. WC installeras i likboden.	UM
1990-tal	Tre nytillverkade kopior av medeltida skulpturer (altarskåp, helgonskåp och triumfkrucifix) sätts in i kyrkan. Ett femårigt tillstånd lämnas i efterhand av länsstyrelsen först år 2001.	UM
1994	Länsstyrelsen i Uppsala län ger tillstånd till byte av takmaterial på likboden från spån till falsad, skivtäckt plåt.	UM
2000	Invändig renovering efter förslag av arkitekt Bo Göransson, Västerås. Det omfattar rengöring av väggar och valv, dock ej de bästra valven med målningar. Vidare utförs rengöring och målningsbättring av inredningen av Fredrikssons måleri samt konservering av altaruppsats, predikstol och begravningsvapen. Ljuskronor av mässing rengörs. Blyspröjs på fönsterbågar renoveras. Inre fönsterbågar målas om. Vidare görs schaktningsarbeten runt kyrkan för dränering och nedläggande av ringledning till ny åskskyddsanläggning. Komplettering av elanläggning och elradiatorer görs enligt förslag av Västerås elkonsult AB. Vidare installeras styr- regler- och övervakningsutrustning enligt förslag av Svensk klimatstyrning, Kolbäck.	UM
2001	Mässhake av sidenbrokad konserveras av Riksantikvarieämbetet.	UM
2003	Fasaderna putsrenoveras med KC-bruk lika befintligt bruk. Sockelputsen närmast marken tas bort. Fasaderna avfärgas med en varm, gulvit färg, en KC-färg. Hängrännor och stuprör av förzinkad stålplåt monteras. De gamla hängrännorna togs ner. Likbodens plåttak målas om. Fasader på stigluckor och likbod behandlas lika kyrkan.	UM
2003	Länsstyrelsen i Uppsala län ger tillstånd till säkerhetsåtgärder i form av lås- och fästanordningar på inventarier.	UM